

PRILOG METODIČKOJ KOMPETENCIJI NASTAVNIKA ISLAMSKJE VJERONAUKJE

Dr. Edina VEJO

Nastava islamske vjeronauke religijsko-kulturološki educira i duhovno odgaja. U tome je njena osobenost, nenadomjestivost unutar školskog sistema, snaga koja joj jedino i može osigurati dinamičku projekciju u školi koja se mijenja.¹ Nositelji ovako razumijevajućeg koncepta islamske vjeronauke (jednako kao i nositelji svake devijacije u razumijevanju njene prirode) jesu, upravo, nastavnici islamske vjeronauke. Otud proistječe sve bdijenje, briga, ponekad i frustrirajuće nezadovoljstvo koje izaziva uvid da nastavnik islamske vjeronauke uvijek i ne posjeduje kompetencije nužne da ovu posebnost svog nastavnog predmeta realizira, promiče i razvija. Kroz razgovore s nastavnicima islamske vjeronauke koji su u toku svoje edukacije bili izuzetno uspješni, uočavam da njihova početna, što stručnom spoznajom zadobijena što intuicijom naslućena, orijentacija - ulaganje napora da ovu nastavu profiliraju osobeno unutar škole - (potcrtana odgojnost, nuđenje znanja koje ne samo da informira nego i oplemenjuje, inspirira na dobro, podsticanje i uvažavanje osobnosti mlade osobe 'zaogrnutje' islamskom duhovnom pozadinom...) biva dvostrukim utjecajem neutralizirana, bespovratno šablonizirana:

Prvi utjecaj potječe od degenerativne dimenzije prirode škole, birokratizirane, opterećene udovoljavanju administrativnoj formi (npr. insistiranje na šabloniziranoj formi pripreme za sat).

Drugi utjecaj potječe iz područja strategijskog menadžmenta za nastavu islamske vjero-

nauke: Vjersko-prosvjetna služba Rijasetu IZ u BiH ne umije potcrtati, ojačati, možda čak ni razumjeti osobenu prirodu ove nastave unutar škole.

Dobronamjerno nadilaziti dijagnosticirane razvojne limite nastave islamske vjeronauke moguće je nuđenjem priloga za poboljšanje pojedinačnih segmenata ispoljavanja nastavnikove kompetencije u školi.

A nije rijetko da početnu nedoumicu ovim nastavnicima izazove početna faza nastave: pripremanje. Kruto zadovoljavanje parametara klišeizirane pripreme za sat počesto nema nikakav efekat izuzev zadovoljenja forme bez i doticanja suštine, a dalekosežni ishod za karakter ove nastave je njeno neinteligentno uniformiranje, obezličanje... Tako kroz razgovore s nastavnicima islamske vjeronauke (područje Sarajeva, završen FIN) saznajem koliki napor biva uložen u "slaganje" uopćenih a time i praznih rečenica koje definiraju (ili to samo pokušavaju) obrazovni, odgojni, a posebno funkcionalni zadatak nastave. I sve to bez traga uvezivanja nastavnih jedinica, nastavnih tema u dugoročniji hod ka stvarnom definiranju i ostvarenju, nekog, osobnosti nastave islamske vjeronauke, primjerenog zadatka. Na ovaj način svaka nastavna jedinica dopire do razine odgojnih promjena označenih saglašavanjem. To znači da će inducirana odgojna promjena trajati onoliko koliko je nastavnik prisutan, a priroda motiviranosti u ovom kontekstu je dobra ocjena ili bar izbjeći lošu ocjenu. Pri tome, učenički stavovi, uvjerenja, pounutrašnjeno ponašanje ostaju

odgojno “nedodirnuti”, možda čak i u koliziji s njegovim trenutnim “profitabilno-privornim” ponašanjem.

Preduvjet dopiranja do interiorizacije kao razine odgojnih promjena, dakle, do pounutrašnja odgojnih utjecaja koje je motivirano “dotaknutim” najdubljim u osobi - stavovima, uvjerenjima, vrijednostima - je nastavnikovo pripremanje za nastavu koje ima karakter logički artikuliranog i afektivno osviještenog procesa. Ovakvu priprema za sat strukturiraju dvije komponente:²

Prva, elementi logičko-osobnog strukturiranja sata i

Druga, kritička analiza “feedback” informacije nakon sata.

1.Elementi logički - osobnog strukturiranja sata

1.1.Naziv nastavne jedinice

1.2.Naziv nastavne oblasti kojoj jedinica pripada

1.3.Važnost nastavne oblasti kojoj jedinica pripada za islamski odgoj i obrazovanje (shvaćene kao proces!) i u tom kontekstu, važnost nastavne jedinice za konkretnu nastavnu oblast.³

Promišljanje kriterija “važnost” osiguraće razumijevanje doprinosa nastavne oblasti u okviru realiziranja NPP islamske vjeronauke, kao i nastavne jedinice u okviru nastavne oblasti. Time je otvorena početna pretpostavka uvezivanju i akumuliranom kontinuitetu u pristupu nastavnim sadržajima predmeta. Jer, izolirane nastavne jedinice, “istrgnute” iz konteksta cjelokupnog gradiva, značajno ne doprinose ni obrazovno ni odgojno. Promišljanje o važnosti nastavne cjeline je poticaj preciznijem određenju dometa nekog sadržaja i potka logički jezgrovitijoj artikuliranosti ostalih elemenata pripreme za sat.

1.4.Konkretiziranje zadataka sata

1.4.1.Kognitivno područje: Tačno, koje pojmove želim da učenici na ovom satu usvoje? Koji od tih pojmova imaju karakter tzv. uporišnih tačaka⁴ u ukupnom sadržaju islamske vjeronauke? Koja razlikovanja, zatim, umijeća uspoređivanja učenici trebaju usvojiti? Koje podatke memorirati?

1.4.2.Koja psihomotorička (ako sadržaj pruža mogućnost) umijeća učenici trebaju savladati? Koji stepen automatiziranosti?

1.4.3. Afektivno-konativno područje: Koja ponašanja, stavove, vrijednosti želimo da učenik usvoji? Koliko konkretni sadržaj doprinosi razvoju afektivno-konativne dimenzije - od početnog afektivnog senzibiliteta za neku pojavu do profiliranja uvjerenja, vrijednosti (oslonjeno na Bloomovu taksonomiju afektivnog područja razvoja)⁵

1.5. Šta djeca već znaju o sadržaju koji se realizira u okviru nastavne cjeline? Kako ostvariti uvid u učeničko prethodno znanje? Kakva osobna iskustva imaju u odnosu na neke elemente sadržaja? Kako doprijeti do “pozadine” njihovih već iskustveno formiranih predstava o sadržaju? Kako korigirati neadekvatnosti u postojećim predstavama? Kako “nadovezati” novi sadržaj na ispravne predstave?⁶

1.6.Kako zaintrigirati učenike za sadržaj sata? Kako oblikovati motivacionu etapu u artikuliranju sata? (Ovome je potrebno posvetiti IZUZETNU pažnju, a pri tome zadržati fleksibilnu prilagodljivost za uvažavanje “unutrašnjeg” toka sata i učeničkih zapitanosti, dilema, iskrenih interesa.)

1.7.Predvidjeti i razraditi viziju sata: Šta trebam učiniti u kojoj fazi sata? I opet, umjeti održati fleksibilni koncept svakog pojedinačnog sata, što znači i ne dopustiti da temeljna vizija artikuliranja sata bude napuštena.

1.8.Koja nastavna sredstva ću upotrijebiti na satu? Zašto? Kako?

1.9.Kako ću osigurati povratnu informaciju o uspjehu sata? (Deskripciju predviđene evaluacije sata unijeti u pismenu pripremu za sat.)

2.Kritička analiza “feedback” informacije nakon sata

Šta je bilo dobro na satu? Zašto? Šta je bilo loše na satu? Zašto? Kako popraviti greške? Kako ojačati pozitivne strane sata? Koliko je sat “napustio” zadato u pripremi? Zašto? Da li su učenici usvojili ono što su zadaci sata predviđali? Ako nisu, zbog čega?

Ovakav modus pripremanja zahtijeva veći napor nastavnika, prodorniju, jezgrovitiju koncentriranost nad pripremom za svaki sat islamske vjeronauke. Učinci su dvostruki:

- nastavnikovo ovladavanje kognitivnim kompetencijama što osigurava potpuniji učinak nastave,

- razvojno orijentirano pozicioniranje nastave islamske vjeronauke u školskom sistemu.

Bilješke:

- ¹ Sadržaji i principi nužnog integriranja nastave vjeronauke u ciljeve škole zahtijevaju prikaz u referentnom stručnom časopisu koji je orijentiran i prihvaćen u širokoj populaciji osoba i institucija koje kreiraju i učestvuju u odgojno-obrazovnom radu naše škole. Svojim značajem, ovaj problem bi mogao biti tematska okosnica znanstveno-stručnog kolokvija.
- ² Kad se predloži konkretiziranje jedne metodičke ideje, imaju se u vidu i mnogobrojne prepreke, nedoumice, pa i pogreške koje mogu nastati u pokušaju 'baratanja' razlučenim, konkretnim pojmovima.
- ³ Da li nastavni sadržaj "otvara" govor o određenoj temi? Ili sažima već rečeno u toj oblasti? O čemu govori nastavni sadržaj: vjerovanju, činjenju dobra, koherenciji između ove dvije razine čovjekovog rasta u vjeri? Je li konkretni nastavni sadržaj ključni za određenu oblast? Po čemu? Dakle, uočavanje "važnosti" nekog sadržaja počiva na razumijevanju njegove unutarnje logike, što su pouzdani orijentiri nastavniku u osmišljavanju načina na koji će sadržaj realizirati.
- ⁴ "Uporišne tačke" su ključni pojmovi oko kojih se akumuliraju predstave i znanja, a koji se iz razreda u razred usložnjavaju, sa sve većom mogućnošću njihovog analitičkog raščlanjivanja.
- ⁵ Ako učenici uče o namazu važno je definirati informativno-memoričke elemente sadržaja, ali jednako važno je i odrediti zahtjeve afektivnog "odjeka" govorenja o namazu: u prvi plan može se staviti ugodno olakšanje koje čovjeku priskrbljuje namaz; korektivno-poticažno bdijenje nad sobom posredstvom namaza; redovnost namaza kao obavljanja islamske dužnosti...Očito je da će afektivno-konativno usmjerenje sadržaja biti uvjetovano grupom kojoj se obraćamo, poznavanjem njenih potreba i očekivanja od "učenja" o namazu.
- ⁶ Projektivne metode su pogodne za stjecanje uvida u karakter učeničkog znanja, iskustva i osjećanja vezanog za neki sadržaj. O tome više u tekstu Metode praćenja učenikovog osobnog rasta u vjeri, Muallim, br.2

Summary

A SUPPLEMENT TO THE METHODOICAL COMPETENCE OF THE RELIGION CLASS TEACHERS

Dr. Edina Vejo

The supplement to the methodical competence of the religion class teachers offers a logically expressed outline of the class preparation elements. This model of preparation is more applicable to the area of the spiritual upbringing and is not conforming to the classical model of the class preparation.

Key words: analysis of the starting point situation; cognitive, affective and operative tasks of the class; existential contents hierarchy.

موجز

تقوية الأهلية التدريسية عند مدرس التربية الإسلامية

د. أدينا فيجو

تتمثل تقوية الأهلية التدريسية عند مدرس التربية الإسلامية في تقديم مخطط مرتب بشكل منطقي لعناصر إعداد الحصة التدريسية. وهذا النمط من الإعداد هو أكثر ملاءمة في مجال التربية الروحية، وهو نمط متحرر من الإرضاء غير المجدي لعناصر التحضير التدريسي الكلاسيكي. المفاهيم الرئيسية: تحليل وضعية البداية، الواجبات المعرفية والتأثيرية والعملية للحصة، السلم الهرمي الوجودي للمضامين.